

12. СТОРІНКИ ПАМ'ЯТІ

Ю.Ю. ТУНИЦЯ, М.П. КОЗЛОВСЬКИЙ, Г.Т. КРИНИЦЬКИЙ, Ю.М. ДЕБРИНЮК

ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА МИХАЙЛА ГОЛУБЦЯ (30.10.1930–14.08.2016)

14 серпня 2016 року перестало битися серце Великого Вченого і Громадянина України, академіка Національної академії наук України, академіка Лісівничої академії наук України, доктора біологічних наук, професора, почесного директора Інституту екології Карпат, голови Наглядової ради Національного лісотехнічного університету України Михайла Андрійовича Голубця.

Відійшов у вічність науковець-патріот, український державний та політичний діяч, учасник розробки і підписання документів про припинення існування Радянського Союзу (Білорезькі угоди), народний депутат України першого скликання, який був серед тих, кому випала епохальна місія – у стінах Верховної Ради проголосити Акт про державну незалежність України.

Михайло Андрійович Голубець народився у с. Великий Любін на Львівщині. Його молоді роки припали на складну й трагічну історичну епоху – Другу світову війну, радянську та німецьку окупацію, важкий повоєнний час. Але, незважаючи на всі труднощі, завдяки доброму вихованню, непересяченному аналітичному розуму, наполегливості, цілеспрямованості й працьовитості він зумів стати видатним ученим, організатором і керівником науки, громадським і політичним діячем.

Ось головні віхи яскравої біографії академіка М.А. Голубця. У 1953 р. він закінчує Львівський сільськогосподарський інститут з дипломом інженера лісового господарства, вступає до аспірантури і невдовзі розпочинає педагогічну діяльність у Львівському сільськогосподарському й лісотехнічному інститутах. Працює науковим співробітником у відділі меліорації та боротьби з ерозією ґрунтів Науково-дослідного інституту землеробства і тваринництва західних областей України. З 1962 р. М.А. Голубець працює в наукових установах Академії наук УРСР – старшим науковим співробітником Науково-природознавчого музею, старшим науковим співробітни-

ком відділу експериментальної екології й біоценології Інституту ботаніки АН УРСР, завідувачем відділу й директором Державного природознавчого музею АН УРСР. Від 1974 р. – заступник директора з наукової роботи Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР і керівник Львівського відділення цього ж Інституту, на базі якого він організував Інститут екології Карпат НАН України, де працював директором від 1991 до 2007 року.

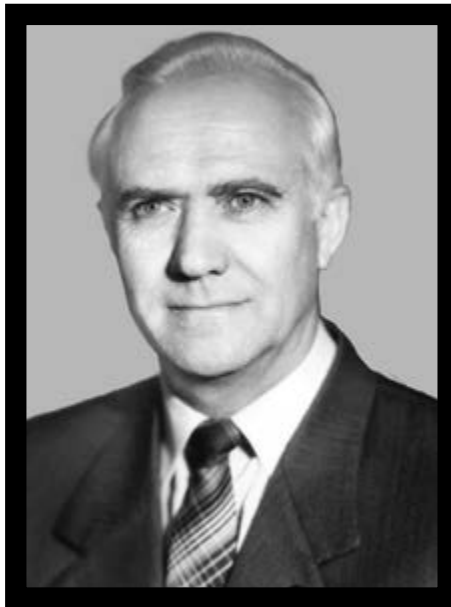
У 1960 р. М.А. Голубець здобув науковий ступінь кандидата сільськогосподарських наук, у 1969 р. – доктора біологічних наук, у 1978 р. – вчене звання професора та обраний членом-кореспондентом Академії наук України, а в 1990 р. став академіком НАН України. У 1992 р. учений отримав звання Заслуженого діяча науки і техніки України.

Ранній етап наукової діяльності М.А. Голубця присвячений геоботанічним дослідженням. Він уперше для території Українських Карпат склав карти сучасного й первинного рослинного покриву, опрацював наукові підходи до аналізу висотно-зональної диференціації природно-територіальних комплексів,

а в геоботаніку запровадив поняття про зовнішню і внутрішню межі гірських рослинних поясів.

Дослідження історії формування ареалу ялини європейської, її поширення у післяльодовиковий період, систематичного положення в межах роду й специфіки внутрішньовидової структури, екологічних, морфологічних і лісівничих особливостей її різновидів і форм покладено в основу докторської дисертації «Ялинові ліси Українських Карпат» та опубліковано в монографії «Ялиники Українських Карпат» (1978). Велике практичне значення мають також розроблені в той період лісорослинне та лісогосподарське районування Українських Карпат.

Згодом свою наукову діяльність професор М.А. Голубець пов'язує з надзвичайно актуальними галузями біологічної науки – екологією угруповань

і біогеоценологією. Він започатковує комплексні дослідження структурно-функціональної організації наземних екосистем у західних областях України, працює над проблемами комплексного глобального моніторингу стану довкілля, оцінки та охорони фітогенофонду і рослинного покриву, розробляє теоретичні основи вчення про біогеоценотичний покрив. Ці питання висвітлено у праці «Біосфера та охорона навколишнього середовища» (1982), колективній монографії «Біогеоценотичний покрив Бескидів і його динамічні тенденції» (1983) та фундаментальній монографії «Актуальні питання екології» (1982).

Екосистемологічні дослідження біогеоценотичного покриву Українських Карпат й узагальнення стосовно його структурно-функціональної суті, раціональної експлуатації, відтворення та охорони відображено в колективній монографії «Антропогенні зміни біогеоценотичного покриву в Карпатському регіоні» (1994).

Наступний етап наукової діяльності професора М.А. Голубця – розроблення глобальних проблем сучасності, пов'язаних із безпрецедентною трансформацією біогеоценотичного покриву планети. На основі вчення В.І. Вернадського про біосферу та ноосферу він розвиває фундаментальні ідеї про якісно новий характер взаємовідносин між біотичною й соціальною формами організації живої природи на планеті, розкриває кібернетичну суть цих взаємовідносин й обґрунтовує концепцію соціосфери як складної саморегульованої глобальної надсистеми. Виходячи з аналізу екологічних, соціально-економічних, демографічних, технологічних і політичних змін на планеті, вчений робить фундаментальні наукові узагальнення про виникнення на планеті якісно нової глобальної надсистеми – соціосфери та пропонує класифікацію її просторових компонентів – геосоціосистем (монографія «Від біосфери до соціосфери», 1997). Робить оригінальні наукові висновки щодо плівки життя (за Вернадським), її функціональної ролі в біосфері й соціосфері, деградації під впливом господарського використання і нагальної потреби її охорони, розумного керування екологічними, економічними, демографічними, соціальними та іншими процесами як у соціосфері загалом, так і в окремих геосоціосистемах (монографія «Плівка життя», 1997).

Наукові дослідження цього етапу стали основою для обґрунтування поряд з аутоекологією, демекологією та синекологією, четвертого розділу екології – екосистемології, концептуальні положення і завдання якої викладено в монографії «Екосистемологія» (2000).

Узагальнення структурно-функціональної суті екосистемного рівня організації живого стали науковим фундаментом для обґрунтування нової галузі науки – геосоціосистемології – вчення про геосоціальні системи й теоретичної основи концепції сталого розвитку. Це новітній розділ науки про складні геосоціальні системи, в котрих структурно й функціонально поєднані екологічний, соціальний, економічний та інші блоки, про їх генезис, будову, розвиток, еволюцію, саморегуляцію й динаміку, про принципи керування геосоціосистемними процесами з метою забезпечення оптимальних умов життя людей і перспектив

розвитку людства (монографії «Вступ до геосоціосистемології», 2005; «Геосоціосистемологія», 2013).

Виходячи з фундаментальних положень геосоціосистемології, М.А. Голубець також обґрунтував потребу нової прикладної галузі науки – середовищезнавства (інвайронментології), завданням якої є вивчення закономірностей формування довкілля, методів його збереження та охорони на засадах сталого розвитку (монографія «Середовищезнавство (інвайронментологія)», 2010).

Академік М.А. Голубець – автор понад 500 наукових праць, зокрема 19 монографій, редактор майже тридцяти колективних праць і монографій, член редколегій багатьох періодичних видань. Під його керівництвом захищено 5 докторських і 17 кандидатських дисертацій. Він був українським куратором проекту МАБ-6а програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера”, головою секцій “Фундаментальні та прикладні проблеми екології” Наукової ради з проблем навколишнього середовища і сталого розвитку НАН України та «Екологія, загальна біологія та охорона природи» ДЗНЦ НАН України і МОН України, членом численних наукових і спеціалізованих рад з ботаніки, лісознавства, екології та охорони природи, дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка, головою Львівського відділення Українського ботанічного товариства, членом Бюро відділення загальної біології НАН України.

Під його керівництвом сформувалася потужна, широковідома в Україні й поза її межами наукова школа з проблем екосистемології, геоботаніки та лісознавства.

Найважливіші віхи громадсько-політичної роботи М.А. Голубця: 1989-1990 рр. – член Народного Руху України; 1990-1994 рр. – народний депутат України, голова підкомісії з питань екології та охорони навколишнього природного середовища Верховної Ради України; 1995-1996 рр. – член Львівського облвиконкому; 1996-2002 – член Львівського міськвиконкому, заступник голови Львівської Крайової організації Конгресу української інтелігенції.

Михайло Андрійович Голубець прожив довге і достойне життя. Він відзначався високою людяністю, принциповістю, широкою ерудицією, чіткою громадською позицією.

Наукова громадськість, колеги та учні щиро сумують з приводу непоправної втрати людини, ім'я якої є знаковим у новітній історії нашої Батьківщини та розвитку української природознавчої науки.

Світла пам'ять про Михайла Голубця, його славні та добрі справи назавжди залишаться в наших серцях. Поглиблений науковий аналіз та оцінка його наукової діяльності – справа майбутнього.

Поховано професора Михайла Андрійовича Голубця на Янівському кладовищі у м. Львові.

*Y. Tunytsya, M. Kozłowski,
H. Krynytsky, Iu. Debryniuk*

**IN MEMORY OF MYKHAILO HOLUBETS
MEMBER OF THE NATIONAL ACADEMY
OF SCIENCES OF UKRAINE**